

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“. Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista: „Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donašanja na dom): krona 1'92, (z donašnjem na dom): kron 2'40, po pošti: kron 2'50, v Nemčijo 3 kroše.

Posamezne številke 8 vin.

Slab sistem — drago plačan.

Robert Blatchford.

Mili čitatelj? Veliki boj tvojega življenja je, da greš pošteno po življenja poti in se pošteno preživiš. Moj namem pa je, pokazati ti tri resnice:

I. Da kljub vsem mukam in brigam ne živiš dobro.

II. Da bi zamogel s tretjino onega dela in truda, kakoršnega sedaj Tvoje skromno življenje zahteva, pošteno in pristojno živeti.

III. Da bi imel prav toliko gmotnih uživanj, kakor preje rečeno, če bi tudi delal dvajset ur na dan in skupljal bogastvo nad bogastvo.

Narava je že tako določila, da je potreba človeku zmerno živeti, ako noče v nasprotnem slučaju kaznovan biti za svoje nezumno življenje. Narava je določila človeku kratko življenje. Iz tega sledi, da ne more človek, pa četudi živi v najugodnejših razmerah, uživati nad gotovo mero, in še to le na kratek čas!

Gmotne potrebe življenja so, kratko rečeno, majhne in lahko dosegljive. Nasproti temu so pa duševne potrebe prav obsežne in zvečati se dajo v brezkončnost.

Velik narod ni v resnici tisti, ki poseduje največ denarja, ampak oni, kateri daje svetu najdovršenejše može in žene.

Najboljši in najplemenitejši del človeka je njegov duh in njegovo mišljenje; torej: najdovršenejši ljudje so oni, ki ta del najskrbnejše gojijo. Pri nas pa je žalibog največ ljudstva duševno zanemarjenega. Ta duševna zaostalost je za nas velika graña, v duševnem oziru nadepolna. Leži pred nami kot neobdelano polje. Mislim, da trpi naš narod s tem

večjo škodo, kot bi jo trpel, ako bi ne bili izdelki in plodi naših gor in tovaren nikoli prinešeni na svetovni trg.

Ponavljam še enkrat: moj ideal bi bila zmernost in telesna skromnost ter duševna razkošnost. Gmotno življenje bi uredil kolikor le mogoče najenostavnejše, z najmanjšo uporabo časa na pripravo jedila, obleke, stanovanja in podobnih potreb. S tem bi pridobil mnogo prostega časa, ki bi mi omogočil uživati življenje v višjem zmislu, in si osvojevati znanosti.

To je prav tako, kakor če bi rekel: „Imaš 24 ur na dan; 8 ur spiš, 10 do 12 ur delaš, ostali čas pa porabiš za se. Naredi to drugače; porabi od 16 ur, katere bediš, 4 svojemu poklicu, ostalih 12 pa na pridobivanje znanosti in na zabavo.“

Preje nego pridem k razlaganju, kako bi ti zamogel svoj prosti čas kar najkoristnejše porabiti, povem Ti, kako se pri nas v sedanji dobi ubija čas in delo. Premišljajmo in opazujmo najprvo ono tratenje časa, moči in denarja, kakoršno vidimo dan na dan v sleherni domačiji. Dragi čitatelj, dobro veš, da Tvoja žena ni nikoli gotova z delom. Za vsako rodbino se vsaki dan posebej kuha; vsaka gospodinja ima svoj, posebno določeni dan za pranje in likanje; vsaka ima svojo peč in pa ostale potrebe v svrhu kuhanja, vsako minuto skoro teče ali pa pošlje koga k trgovcu kupiti to in ono. Vzemimo eno ulico s sto stanovanji in opazujmo, kako se tu trati denar, čas in delo. Da ima sto rodbin svojo udobnost, je treba narediti sto pečij, urediti sto malih kuhinj, in kjer se pere, še sto sušilnic perila. Dan na dan je potreba kuhati sto obedov, za vsakega posebej; sto dnij v tednu je treba porabiti za pranje perila in sto žen hodi vsak dan k trgovcu kupiti par gramov kave ali pa četrt kile sladkorja in podobnih drobnjav.

Premislimo le stroške takih naredb, upotrebo pri kurjenju, trud in delo takega števila žen.

Sledeče, ki pojasnuje, kako pride drago malim ljudem nakupovanje, je vzeto iz I. Hobsonovega spisa: „Problem revščine“:

„Revni ljudje nakupujejo svoje potrebe, deloma iz potrebe, deloma iz navade, v zelo majhni množini. Dokazalo se je, da je kupila ena rodbina tekom sedmih tednov v malem čaja dvainsedemdesetkrat, pri več rodbinah pa sedemindvajsetkrat. Ti ljudje kupijo vse na grame: mesa za par vinarjev, premoga četrt ali pol centa.“ Vsakdo se mora zgražati nad ono visoko ceno, po kateri je revno ljudstvo prisiljeno plačevati najnavadnejše življenske potrebe kakor zelenino, specerijsko blago, premog itd. V revnih delih mesta je zelenina desetkrat dražje kupovana, kot je mogoče od kmeta v velikem kupiti.

Pisatelj Holysake pravi v svoji knjigi: „Današnja konsumna društva“:

Vzemimo, da sto posestnikov malih prodajalen pridela razmerno 40 kron na teden. To znaša na leto 200.000 kron. Na eno malo trgovino te vrste računajmo 40 konsumujočih rodbin. Iz tega pride, da plača v nekem mestu 4000 revnih rodbin 200.000 kron le zato, da svoja skromna nakupovanja izvršujejo na prodajalnem pultu.

Pisatelj dokazuje dalje, da bi ta škoda skoro popolnoma odpadla, ako bi se ustanavljala in urejevala večja skladišča.

Rekel sem na samem početku, da sem praktičen človek in da govorim iz lastnihkušenj. Poznam predobro to kupovanje v malem, visoke cene in vse te resnice sem pa spoznal v resni šoli življenja. Kot otrok sem mnogokrat pobiral proč vržene, prazne steklenice in enake malenkosti ter jih prodajal za nekoliko grošev, da bi s tem denarjem kupil premoga. Dosti često sem bil poslan po pol grama čaja ali pa za par vinarjev mleka.

Kot nasprotni primer navedem drugi, tudi iz mojega življenja vzeti. Na Angleškem šteje ena kompanija 80—100 vojakov, vsak dobi na dan pol četrt kile mesa in pol kile kruha. Na preskrbo raznih prirodnih po-

treb, kave, čaja, mleka, zelenjave itd. plača angleški vojak 30 vin. Če bi imel sleherni vojak lastno kuhinjo in če bi si moral sam jedilo pripravljati, bi to bilo veliko tratenje časa, prostora in denarja — jed bi pa še približno ne bila tako dobra. Pri današnji uredbi pa kuha eden mož za celo kompanijo, in delo to izvršuje v veliki kuhinji, kjer so zaposleni z delom kuharji ostalih kompanij polka. Posledica je: boljše in cenejše jedilo, pa tudi manj truda in nemarnosti.

Prav tako je pri hrani narednikov, ki dobe to isto na dan, le mesto 30 vin., doplačajo 50 vin. na posebne potrebe. Eden izmed njih je imenovan stoloravnatelj, ki igra tekom svoje delavnosti vlogo gospodarja, preskrbljujoč svoje drugove. Prav mnogokrat sem bil stoloravnatelj in skusil sem sam, da je bilo prav težko hraniti 5—6 ljudij, 10—15 pa dosti lažje. Kadar nas je bilo polno število, smo znamenito izhajali, in še kako razkošnost smo si lahko dovolili.

Pa vrnimo se s svežim spominom teh resnic nazaj v našo ulico s sto stanovanji. Sprijaznimo se z mislijo, da ne gre dalje vzdrževati tako dragi in potratni sistem, temveč da je potreba vse kuhinjske perilnice, sušilnice, kuhinjske peči itd. odstraniti in jih nadomestiti z nečim novim, razumejšim. Namesto tega uredimo po varnostni metodi veliko perilnico s potrebno sušilnico, veliko kuhinjo s skupno jedilnico in restavracijskim vrtom v splošno uporabo. Vse potrebe hranitve bi bile nakupovane v velikem množstvu in žene bi vrsteč se vršile razna dela v teh velikih podjetjih. Ali ni slehernemu jasno, kako se vse zboljša in ceneje pride; kako bi tudi življenje revnih žen bilo olajšano, in pa prijetnejše! In pa kako večjo udobnost bi vsakdo v svoji domačiji imel, in kako bi se razširila družabnost in vzajemnost med ljudmi!

Enako bi bilo z ostalimi domačimi deli, če bi imeli enostavnejša stanovanja in enostavnejše uredbe domačije. Predstavimo si le na eni strani veliki, s silo gnani delavni stroj, na drugi pa ta ves trud in delo sto žen, ki delajo z vso silo na sto nemotornih delavnih pripravah.

Socializem

se bori, kakor povsod, tudi pri nas v treh frontah: proti kapitalizmu, proti klerikalizmu, proti nacionalizmu. Kapitalizem je glavna nevarnost in koren zlá, katero nas vzdiga na odpor; klerikalizem pomaga vzdrževati zlo in zadrževati ta odpor s poneumnovanjem ljudstva; nacionalizem pa je ovira plodnosnega boja proti tema obema. Kapitalizem, ta je sovražnik; klerikalizem, ta je zavratni škodovalec; nacionalizem, ta je ovira. Sleherni izmed teh nasprotnikov grozi torej z drugačno nevarnostjo; zato je treba proti slehernemu tudi rabiti drugačno orožje in v drugačno svrhu. Proti kapitalizmu, da ubranimo pred njim obstoj delavskih razredov in pripravimo prihod boljših družabnih redov; proti klerikalizmu, da ubijemo to srednjeveško pošast ter jo naredimo neškodljivo; proti nacionalizmu, da bi ne postavljal nam na pot prazne svoje fraze in da bi bil vsled delovanja razredno interesirane mednarodnosti povišan v višje in kulturnejše sfere. Ti oziri morajo določevati, kje naj socialna demokracija uporablja največ svoje moči.

F. V. Krejči.

Sem s splošno volilno pravico!

Minule dni je klicalo na tisoče in tisoče ljudi na sto in sto zborovanjih: proč s privilegiranim parlamentom avstrijskim in — sem s splošno, direktno, enako in tajno volilno pravico. To gibanje, ta klic je provzročilo naše bedno politično stanje. Avstrijski parlament je gnjil. Vzrok te gnjilobe je v prvi vrsti njegova sestava. V njem ne odločuje ljudska volja. V njem gospodari plemstvo, denarni žakelj in maziljeni gospodje.

Dokazi: **63** veleposestnikov voli enega poslanca, **63.534** delavcev pa tudi enega.

5500 plemenitašev ima v njem **85** zastopnikov, **9.051.766** delavcev, zaposlenih v industriji, trgovini in poljedelstvu, pa — **peto** kurijo, v kateri pripada izmed **72** poslancev,

za katere se mora puliti še z vsemi drugimi stanovi, le deset mož delavstvu.

556 volilcev v trgovskih in obrtniških zbornicah voli **21** poslancev, eden poslanec zastopa **27** volilcev-trgovcev in obrtnikov!

Narodnosti so v avstrijskem parlamentu potlačevane. Ali tudi na dežele po davčnem razmerju ne jemlje naš volilni sistem ozira.

Dokazi: **1.192.780** Slovencev ima **15** zastopnikov, **717.112** Italijanov pa **17**. Rusine, katerih je **3.376.576**, zastopa **9** poslancev; Poljake, ki so znani s svojo uslužnostjo napram sleharni vladi in jih je **4.259.152**, zastopa pa **73** poslancev. Čehov je **5.955.397**, zastopnikov pa imajo **90** (izmed teh jih kakih **10** ne zna niti češki). Nemcev pa je **9.170.933**, poslancev pa imajo — **204**.

Na Nižje Avstrijskem plača se na leto **98.589.686** kron direktnega davka; poslancev v državnem zboru ima ta dežela **46**, na enega poslanca pride **2.143.254** kron. Moravska plača **24.672.411** kron direktnega davka, ima pa **43** poslancev, na enega pride **574.212** kron. Kranjska plača na leto **3.418.162** K., ima v državnem zboru **11** poslancev, na enega pride **310.742** kron. Dalmacija plača **1.622.311** kron, ima pa tudi **11** poslancev, na enega pride **147.482** kron. Bukovina voli tudi **11** poslancev, na enega pride **267.741** K., cela dežela pa plača **2.945.161** kron direktnega davka itd.

Kdor ni gluhi in slepi, ta vidi in mora videti. Avstrijski volilni red se ne opira na nič drugega kot na vsestransko krivico proti državljanstvu. Narodnosti niso pošteno zastopane, dežele tudi ne po svoji veljavi; enakosti državljanov pa se pljuva naravnost v obraz. Vsled tega vsestransko krivičnega volilnega reda stoji tu privilegovani parlament.

Dejali smo: v njem ne odločuje ljudska volja. In dokazali smo. Izrekli smo dalje trditev: da v njem gospodari plemstvo, denarni žakelj in maziljeni gospodje. Dokazali smo. In naj li dokažemo dalje: kako ti trije gospodarijo? Naj li razlagamo, da rešitve starostnega zavarovanja ni, da zakon o osvoboditvi tiska spi

spanje pravičnega, da reforme kazenskih in drugih zakonov zaman čakamo, da narodnostnim preprirom ni konca ne kraja, — da se pa povišujejo in povečujejo davki v vseh oblikah, da se nalaga ljudstvu čim dalje večja in večja bremena, da državljani upognjenih hrbtov lazijo brisoč si krvave solze itd. itd. Ne, ne — saj to vsakdo čuti na samemu sebi.

Pridemo do vprašanja: Kod je pot iz te bede, iz te mizerije? Bernstein je dejal enkrat: z glasovnicami, z demonstracijami in podobnimi sredstvi izvršujemo danes reforme, za katere je bilo potreba pred sto leti krvavih revolucij.

V čelo svojega članka smo pa zapisali: „minole dni klicalo je na tisoče in tisoče ljudi na sto in sto zborovanjih: proč s privilegovanim parlamentom in — sèm s splošno, direktno, enako in tajno volilno pravico!“ Kaj to znači? Socialna demokracija gre po poti, ki popelje ljudstvo iz mizerije. Potom demonstracijskih shodov zahteva splošno volilno pravo, potom splošnega volilnega prava pa pošteno ljudsko zastopstvo v vseh zakonodajnih zborih, v prvi vrsti sevè v parlamentu. Pred desetimi leti je že nastopila to pot, pred desetimi leti so krvavèli na ti poti njeni pristaši na Olšaneh, v Strašnici in Brnu — in po desetih letih je zopet letos na celi liniji vsplamenel boj v dosego razbitja privilegovanega parlamenta in za istinito ljudsko zastopstvo.

Sèm torej s splošno, direktno, enako in tajno volilno pravico.

Anton Kristan.

Naročajte, berite in širite
časopise:

„Rdeči prapor“, „Naprejl“
in „Naše zapiske“.

LISTEK.

Legenda.

Pavel Althof.

Bila sta enkrat dva zemljana, ki sta stala na bregu življenja. Ko pa je prišlo solnce, sta si pogledala z radostjo v zarezce se oči in se prvič poljubila na ustnice.

Prišli so pa stari ljudje in ju karali:

„Premlada sta še, da bi se že čutila na koncu svojih želj! Premlada sta še, življenje vaju še ni preskusilo in do sedaj še ne ojeklenilo. Razidita se in dovolita času, da bi šel preko vajine ljubezni. — Potreba je, da razjasni vse doba.“

Plakala sta oba zemljana, ker sta bila tako mlada.

In — doba je prišla in vzela ju v svoje, daleč naokrog razpeto naročje.

* * *

Na razpotju sta se srečala mož in žena, ki sta prihajala od dela. Žena je bila suha, utrujena, ovenela, mož pa je imel topo, černo lice. Njegova obleka je bila vlažna od potá. Komaj da sta se pozdravila. Njune tožne oči so govorile:

„Delati morava. Časa nimava, da bi se oddajala ljubezenskim igračam. Delati morava, od rana do večera, od večera do rana. Delati morava, dokler se najini ubogi telesi ne izčerpata, dokler najini duši ne zledenita in ne bodeta več zmožni, da bi sanjali.“

* * *

Pred zavetiščem starčkov v malem vrtiču, kjer je cvetelo jazminovo germovje, sta se zopet sešla. On je bil malone slep, ona pa se je opirala ob berglje.

V košku mu je prinesla ostanke iz kuhinje. Jedel je naglo, kot bi se že dolgo ne najedel do sitega.

In veter je prinesel nekoliko jazminovih cvetov na kamnito mizo. Starica je vzela dišeče kelihe globoko misleč med prste in naglo tiho rekla:

„Ali še veš?“

Mož je topo gledal; ni razumel.

„Ničesar ne vem — je šepetal — doba, ta doba.“

In tedaj sta plakala ta dva človeka, ker sta bila tako stara.

In doba je stala nad njima in sklanjala glavo. — —

Solnce je pravkar zašlo.

Ni bilo v programu.

Multatuli.

V eni amsterdamskih bolnišnic so morali nekemu mornarju odrezati nogo.

Zdravnik je začel operacijo. Mornar je tekom procedure kadil s stoisškim mirom iz svoje pipe, ne da bi količkaj zastokal. Včasih je sicer zaškripal z zobmi, ali čuti od njega ni bilo najmanjšega glasu.

Zdravnik se je čudil ti redki srčnosti,

in obvezajoč mornarja, hvalil ga je za njegovo junaško vedenje.

Kar bolnik glasno zakriči . . .

Chirurg ga je pri obvezovanju zbedel.

„Kaj?“ reče začudeno zdravnik, „Vi kričite sedaj, ko sem Vas zbedel z iglo, ki ste se pravkar . . .“

„Sevé . . .“ odgovoril je mornar, „ali pogledjte, gospod zdravnik, to zbedenje ni bilo v programu.“ — —

Mornar se je pritožil s polnim pravom

ZADRUŽNIŠTVO.

O razvoju konsumnih zadrug je nedavno predaval profesor Sieveking v društvu „Soziale Vereinigung“ v Freiburgu na Badenskem. Pokazavši na postanek in razvoj konsumnih zadrug, je proklamiral sledeče kot temeljna vodila:

1. Iz takozvane dividende naj se, namesto da se popolnoma ali večjidel zadružnikom izplačuje, utvori posebni podjetniški sklad, katerega brezpogojno sleharna konsumna zadruga potrebuje, da zamore blago pospešnejše nakupovati.

2. Konsumna trgovina počiva na vsak način na sistemu sproti-plačila. Ali — ali je tudi prav, ako se kakega zadružnika, ki ne more kedaj sproti nakupljeno plačati, brez usmiljenja izobči? V Hamburgu je drugače; tam se zbira za slehernega člana posebni „sklad za potrebo“, ki se potem ob priložnosti lahko uporablja; poleg tega obstoji še posebni predujemski sklad, iz katerega se daje zaupanja vrednim kredit.

3. Konsumne zadruge naj vzemo v svoje roke tudi hranilne vloge svojih članov, tako da pridejo vsa prihranila podjetju v korist. Stavbena zadruga naj se konsumni zadrugi pripoji.

4. Pošiljanje blaga na dom konsumentom se mora za vse slučaje preskrbeti in organizirati. —

Priporočamo te štiri točke vsem zadružnikom v razmišljanje. Zlasti prvo, ker vprašanje dividende je pri prav mnogih članih konsumnih društev takorekoč glavna stvar. Dividenda! To je neka očarujoča beseda. Člani „Občnega konsumnega društva“ v Idriji so se v tem oziru že prav znatno emancipirali. Z upeljavo posestne obligacije „Podroteja“, v katero naj do polne obligacije vsako polletje gre pol dividende vsakega člana, se je storil velepomembni korak. Posledice se vže tudi vidijo. Valjčni mlin, ki je zapopaden v obligaciji „Podroteja“ prekrasno prospeva kljub

velikim oviram in težavam s strani najrazličnejših nasprotnikov.

Gledé druge točke bilo bi treba tudi prav mnogo razmišljanja. Nakup proti takojšnemu plačilu! Kredit, prevelik kredit je morilec slehernega konsumnega društva. Že znani rohdalski pionirji so proglašali kot za bistveno točko v programu dobrega konsumnega društva: prodajati le za gotovo. Eden temeljnih vzrokov, zakaj propade toliko konsumnih društev, leži v prevelikem dajanju kredita. Modraček (Akademie 1903 str. 218) piše: „Najsvetejši princip konsumov, ako hočejo obstajati in se razvijati, mora biti: Nikogar ne čakati, razven v največji potrebi do visokosti vplačanega deleža. Ni res, da bi nikdo v konsumu ne kupoval, ako bi se to določilo vestno držalo. Baš nasprotno. Društvo, ki ni po posameznikih okradano, more ostalim članom prožati za to večje koristi in si s tem pridobi več ugleda. Mogoče, da s početka ne vزرaste tako naglo, ker ga ne poiščejo nepoštene osebe, ali za to pa se bo razvijal na trdnih temeljih.“ Tako Modraček. Mi smo pa nazora, da se delež sploh ne smé obremeniti. V svrhu kredita naj si člani v „debelih“ letih, to je v boljših časih dajo tzv. hranilne vloge, ki jim garantirajo za eventualni poznejši kredit.

Tretja točka gledé stavbene zadruge, ki se naj pripoji konsumni zadrugi, je vredna tudi vsega uvaževanja.

O četrta pa morejo razpravljati vže trdne zadruge. Vredna pa je, da se na njo ne pozabi.

Bilanca socialistične zadruge. Poročilo belgijske zadruge „Maison du Peuple“ v Bruselju za drugo polletje 1902 izkazuje novi napredek. Čisti dobiček od 1. julija 1902 do 31. dec. 1902 je znašal 302.233·59 frankov. Glavni vir temu čistemu dobičku tiči v pekariji, ki je prodala v tem času 5,623.939 kg. kruha za 1,455.254·77 frankov. Razdelitev

čistega dobička pa kaže duha solidarnosti, ki kraljuje v zadrugi. 45.000 frankov se je porabilo za amortizacijo; 26.000 frankov za brezplačno bolniško oskrbovanje zadrušnikov, ki imajo družine; 5.500 frankov za razdelitev kruha za bolne zadrušnike; 7.000 frankov za tantieme (nagrade) uslužbencem; 185.000 fr.

za povračila članom in 21.600 frankov za propagando, za objave in podpore društvom.

Pri ti zadrugi obstoji hranilnica, katere vloge so znašale koncem leta 1902 125.000 fr., dalje trgovina s premogom in klinika za brezplačno bolniško pomoč.

RUDARSKI PREGLED.

Službeni red. (Dalje). Dejali smo, da se je c. kr. rudniško ravnateljstvo, zelo balo „rogoviležev“. Da je imelo pred ptujimi delavci posebni respekt, se umé samo ob sebi. Pa tudi domači so ji bili neljubi. Ali: ne le bili, so ji tudi še vedno, zlasti dandanes. Vendar pa je v tem izjema. Med tem ko sinovi socialno-demokratičnih starišev zaman čakajo na svoj posel, dobé ga klerikalnih pristašev sinovi dosti brzo. Zakaj? Ponižnost, vdanost, slepa pokorščina . . .

Omeniti se mora pri tem, da vlada v Idriji danes naravnost grozna brezposelnost. C. kr. erar, kakor rečeno, ne vsprejemlje rad novih delavcev, češ, ni dela. Da je to laž, priča veliko število čezurnih šihov. Rudarska podružnica je v tem oziru preiskovala to zadevo in pronašla, da je za najmanj 100 delavcev še dela; sestavila pa je tudi statistiko brezposelnih mladeničev od 15. leta naprej in od 14. leta do 15. leta. Prvih je 90 brez dela, drugih pa 31. Pa o tem drugje.

Prihajamo do točke: kaj delajo pri c. kr. rudniku mladinski delavci? Po navadi se le-té določi za delo v tako zvano zbiralnico. Delo v zbiralnici je prvič jako nezdravo (kajti ta mlada, nežna telesa morajo biti v vednem prahu), drugič, pa po večini težavno in nevarno. Znan je slučaj, da je mladi popopolnoma zdravi delavec bil vsprejet v delo, delal tri mesece v zbiralnici in nakopal si pri tem delu bolezen. In kaj je slavna c. kr. direkcija naredila? Na cesto se ga je vrglo brez sleharne odškodnine, brez pokojnine.

Iz tega se že vidi, kako je bila opravičena delavska zahteva: mesto trimesečnega poskusnega dela 14dnevno poskusno delo. Ako pa premotrujemo to poskusno delo še iz drugega stališča, namreč osebne, uvidimo zopet novo krivico. Glavni odločevaltelji so pazniki. Dejali smo že, da že c. kr. erar izbira med prosilci, ravnaoč se po političnem merilu, zdaj pa si pripomnimo še človeško slabost in pa dejstvo, da noben paznik ni — socialist. Kako se godi, vé lahko vsak . . .

Delavska zahteva za 14dnevno poskusno delo stoji še danes po koncu, ako tudi

Schmidov službeni red predpisuje trimesečno.

Daljša zahteva delavstva se je glasila in se glasi: Za delavce, ki so že pri kakem rudniku službovali in bili zavarovani pri bratovski skladnici in so pri vsprejemu za zdrave spoznani, odpade sleharna poskušnja. Kako pravična je bila ta zahteva sledi iz tega, da ni niti v zakonu glede bratovske skladnice, niti v rudniškem zakonu nikjer določila, ki bi tudi za izkušene delavce zahteval poskusno delo. Ali išči pravice — kjer vlada absolutizem.

(Dalje prihodnjič.)

Poročilo o delovanju rudarske zadruge v Ljubljani za leto 1902. je izšlo v mali knjižici. — O škodljivosti rudarskih zadrug za delavstvo bomo še pisali, zato se danes objavljajoč to „Poročilo“ ognjemo kolikor toliko vseh subjektivnih mnenj. Kaj nam podava to „poročilo“? Poroča nam glavno o dveh stvareh, namreč o obravnavi dogovornega urada zaradi razmer v Karpani vršeči se 4. maja l. l. in o obravnavi istega urada glede razmer pri c. kr. rudniku v Idriji, vršeči se 29. junija l. l. Glede Karpanskih zahtev danes ne bomo pisali, ker bomo o tem imeli še priložnost, ko bode zopet dogovorni urad, katerega predsedstvo se je že izvolilo. Pač pa moramo poročati o idrijskih zahtevah. Stavljenih je bilo osem zahtev.

Prva zahteva se je glasila: a) pri odmeri mezde za pogojeno delo naj velja, kadar delavci različnih mezdnih razredov delajo skupaj pri enem in istem delu, mezda delavcev višjega razreda za vse dotične delavce; b) ako se v teku meseca vidi, da delavec šihne mezde po § 1. lit. a novega mezdnege normala ne more zaslužiti, se mu naj ali mezda za pogojeno delo zviša, ali se naj pa delavec premesti na drug kraj, kjer mu je mogoče zaslužiti šihno mezdo; sploh se pa naj izplača vsaj šihna mezda, če je delavec ne zasluži v pogojenem delu.

Zahteva prva (a) se je vsprejela z nastopno izjavo zaupnikov c. kr. rudnika: „Delavci različnih mezdnih vrst delajo le redkokedaj skupaj pri istem pogojenem delu, vendar

pa delavci različnih mezdnih stopinj. V takih primerih se bo postopalo po § 2., odst. 2., novega meznega normala, ki se glasi: „Ako delavci obeh meznih stopinj istega meznega razreda delajo pri istem pogojenem delu, odmeri se plača vedno po šihni mezdi višje stopinje.“ Ako je pa potreba, da morajo delati delavci različnih meznih razredov skupaj, potem se bo odslej tudi pogojeno delo plačevalo po gotovi šihni mezdi višjega razreda.

Zahteva I. b se je pa zavrnila z jalovo izjavo, češ: „Zahteva, da bi moral delavec pri pogojenem delu dobiti vsaj šihno mezdo, je podobna zahtevi po najmanjši plači, ki se pa ne dovoli, kar se je povedalo pri dogovornem uradu 12. marca 1899. Premestitev zaradi bojzani, da oddelek delavcev

zaradi oddeljenega pogojenega dela ne bo zaslužil niti šihne mezde, se že zategadelj ne sme priznati, ker bo potem vsak delavec lahko zanemarjal njemu neprijetno delo, samo da bi se ga oprostilo.“ Tukaj sta podtikala zaupnika c. kr. erarja idrijskim delavcem lenost in pa nemožatost; ravnanje c. kr. erarja pa sta lepšala sledeče: „Sicer se pa bo pogojeno delo vedno tako odmerjalo, da si lahko vsak delavec s primernim delom zasluži več nego znaša osnovna mezda“ — daljše razprave se pa nista hotela udeležiti, dobro vedoč da bi tukaj zaupnika in zastopnika idrijskega delavstva z veliko lahkoto in z nepobitnimi dokazi pobila izjavo c. kr. erarja. In razprava o ti točki se je morala končati po § 86. združnih pravil! (Dalje pride.)

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

„Naprej!“ — Širi se po Idriji in njeni okolici naš mali „Naprej“. Naši sodrugi so šli na delo, v kolikor jim je dopuščal čas. Storili so lep kos svoje dolžnosti, ali dosti ni to. „Naprej“ se razvija; uredništvo se trudi, kolikor mu dopušča ostalo delo, da povzdigne list v vsakem oziru. Njegov ideal je ustvariti vzorni socialistični lokalni časopis, ki naj bi bil vedno zvest prijatelj svojim čitateljem. Zato naj se pa vsi pravi sodrugi še vedno bolj in bolj trudijo; v Idriji ne sme biti bitja, ki bi ne vedel za naš „Naprej!“ Danes tiskamo 1000 iztisev. Potrudimo se, da ga bo ob novem letu 1500. Z resno voljo in neumornim delom pojde vse.

Sodrugi! Na delo, resnobni so dnevi! Bodočnost bode naša.

C. kr. gozdno oskrbnništvo otresa svojo jezo nad „Občnim konsumnim društvom“, ker jo nad nami iztresti ne more. Gospoda Seitnerja in kolege njegove jezi, da smo v prvi številki obelodanili dejstvo, kako nesramno razprostira gozdni erar svojo oblast čez vse, kar vidi. Za sedaj bi jim svetovali naj „Občno konsumno društvo“ pri miru pusté ter mu naj ne nagajajo. Gospodje menda ne poznajo še moči idrijskega delavstva. Ako se bode neprestano skušalo škodovati „Občnemu konsumu“, nastanejo v Idriji viharji časi. In c. kr. gozdno oskrbnništvo bo uvidelo, kaj delavstvo zna in more. — Za sedaj je „Občno konsumno društvo“ že vse preskrbelo, da c. kr. poljedelsko ministerstvo pouči to idrijsko gospódo. Ako ne bode to zadostovalo, prišel bo pouk od naše strani. Toraj: pozor! Svaka sila do vremena.

Kako se izvažajo ranjenci iz Idrije?

V sredo zjutraj, dné 12. avgusta 1903 so se čudili vsi oni, ki so srečali idrijsko pošto, ki je drdrala

proti Logatecu. Marsikdo bo zmajal z glavo, češ: nič novega; vsak ptujec se je čudil in se bo čudil idrijskemu poštnemu vozu, natlačenemu do zadnjega prostorčka s pasažerji. Prav bo imel, ali, v sredo, 12. t. m., se je pa idrijskemu poštnemu vozu čudil tudi vsak domačin. Vzrok je bil ta: Poštni voz ni bil samo znotraj poln, ampak tudi zunaj. Ne le, da so se potili v ozkem kupeju usmiljenja vredni potniki, ampak tudi streha voza je bila polna. Po navadi so se ve na strehi paketi in podobna prtljaga, ali to pot je ležal na strehi poleg prtljage na pol živi človek, prikrit s staroslavnim poštnim prikrivalom... Prejšnji dan se je neki logaški voznik ponesrečil v Zali, in, da bi v Idriji ne umrl, ekspediralo se ga je domov na strehi c. kr. poštnega voza... Ne vemo kdo je izumil to genialno sredstvo za izvažanje ranjencev? Čudili smo se veliki duhaprisotnosti dotičnika ter mu v notranjosti duše svoje čestitali. V srcu našem se je naureč porajal sum: Kaj, ako je c. kr. idrijski erar po kakem svojem zastopniku videl ta transport?! Kajti, ako se je to zgodilo, potem bo gotovo c. kr. nadsvetnik Schmidt ali pa njegov nerazdružni drug Svoboda, nasvetoval podobne Transporte za ranjene rudarje. In dr. Štverák s Karfikom vred, bočeta rešena vseh pripravnih del... Karfik bo najbržeje napisal brošuro: kako se izvažajo ranjenci iz Idrije; c. kr. rudniško ravnateljstvo jo bo pa razdalo brezplačno med provizioniste. Bolnemu Ignacu Modrijanu se bo pa podaril poseben, ekstra vezan iztis v spomin... Gotovo še to ni, ker predstoječa zdravniška predavanja v erarični bolnici obetajo to snov imeti na dnevnem redu...

Teško je, da bi ne pisali satire. Teško ranjenega človeka na strehi srednjeveškega poštnega voza ob grozni vročini — voziti iz Idrije v Logatec... Br... Človekoljubje, kje si, kje? —

Ilustracija idrijskih stanovanjskih razmer. Katoličan g. Tušar Anton je vrgel rudarja Lukežiča, po véri tudi katoliškega kristjana, na cesto. Lukežič je postaran mož, ima tri otroke (8 let, 4 in 2 leti stare) in umučeno ženo. Na cesti ne more biti. Šel je k c. kr. nadsvetniku Schmidtu; ta ga niti poslušati ni hotel. Šel je k inženjerju Svobodi; ta je vzel klobuk in odšel, ne da bi Lukežič kaj opravil. In erar ima prosta stanovanja. Ubogi Lukežič je šel na občino, kjer je zahteval, naj mu saj varuha dajo, da mu kdo ne pokrade njegovo hišno opravilo, ki je na cesti. Ali — kedaj je še idrijski občinski urad kaj naredil za delavca? Lukežič je odšel brez pomoči. Šel je k žendarmenariji. Prijavil celo stvar. Rekli so mu: „ako Vam kdo kaj ukrade, naznanite“. Šel je k sodnji iskat sveta — odšel je kakor je prišel . . . — Tako se godi idrijskemu delavcu! Pregarja se ga kot garjevega psa. Kamor se obrne povsod gluha ušesa. Občina, kakor bi se je ne tikalo, dasi je ona v prvi vrsti poklicana, da skrbi v podobnih slučajih. Erar, ah ta vé, da se idrijski rudar neče strokovno organizirati — in Schmidt in Svoboda, ej, ta dva sta že pozabila kaj je bilo l. 1900. Zdaj sta zopet na konju! itd. itd.

Idrijski rudar! Premisli slučaj Lukežičev ter znáj: edini zasčitnik Tvoj je dobra strokovna organizacija. Zato: organiziraj se!

Dva značilna slučaja. Iz kroga naših marljivih čitateljev se nam piše: Objavite sledeča dva slučaja, ki jako lepo kažete naše nasprotnike kakor klerikalne tako liberalne v njihovi pravi podobi:

Klerikalni slučaj. „Delavcem ali najemnikom zaslužek zadrževati ali odtrgovati je v nebo vpijoči greh“. Tako sem se učil, in tako gospodje duhovniki rimsko-katoliške cerkve uče še dandanes. Sevě v Idriji tudi. Kako se pa sami držě svojih naukov, razvideti je iz naslednjega: Pri nas v Idriji se je plačalo kakor na sv. Abacija tako ob drugih podobnih slavnostih po navadi od zvonjenja po 2 (dve) kroni za eno uro. Zvoniti so morali 4 možje. Na vsakega je prišlo 25 kr. (50 vin.) za eno uro. Gospod Oswald še pod zvonik za 25 kr. zvonjenja poslušat ne gre, in to ne eno uro, ampak niti pol ure ne! Vendar 25 kr., — ko se gre zlasti še za čast in slavo božjo! Ali zadnje dni pri papeževi smrti, ko se je toliko nazvonilo, se je pa zvonilo kar zgolj za čast božjo! Pri sv. Barbari so dobili 4 zvonarji za vse zvonjenje 4 krone; na moža pride 11 vin. za eno uro. Tri dni so zvonili, vsak dan tri ure. — Pri sv. Antonu je dobil cerkovnik za deveturno zvonjenje 1 krono. Ako hočemo zvedeti, koliko je dobil za eno uro zvonjenja, moramo to krono razdeliti na dva dela, kajti sam ne more s tremi zvoniti. Imel je pomožno osebo. Ako ji je pol dal pol sebi pridržal,

prišlo je na vsakega 5 vinarjev in pol! — Pri sv. Križu pa cerkovnik sam lahko zvonil; dobil je za deveturno zvonjenje tudi eno krono, torej 11 vinarjev od ure. — Pri sv. Trojici je bila nagrada ravno tako ena krona. Tod zvonil popolnoma slepi mož.

Sodrug urednik! Tako-le plačujejo učeniki vére svoje delavce! Oj, Palkovka, Palkovka kje Tvoji so časi?! —

Liberalni slučaj. Prvak naših nazaj naprednjakov, bivši mlinar, sedaj tovarnar elektrike, gospod Kogovšek, ima vedno diference z delavci. Nedavno so delavci štrajkali, in že ga ni bilo dobiti nikogar, ki bi hotel pri njem delati. Ali napredni Kogovšek si je vedel pomagati. V Idriji so šolske počitnice, brezposelnih fantov tudi precej — in v Idrijsčici pred Kogovškovim bivšim mlinom je kar mrgolelo malih fantičev 11-, 12-, 13-, 14-, 15letnih, ki so hiteli nositi pesek. Gospod Kogovšek, si je vesel mel rokē ter hitel pripovedovati prjateljju Dragotinu, kako rešuje že v praksi brezposelnost v Idriji. Dragotin je bil ves ponosen na svojega vernega soborilca za ideje reševanja Idrije. — Kosilo je obema izborno teknilo.

Popoldne pa bi ju pri drugem biljardu kmalu zadela kap. „Štrajk pri Kogovšku“ — „Fantiči štrajkajo“ — splošna veselost je bila po Idriji. Fantiči so zvedeli, da jim hoče plačati Kogovšek po 5, 6, 7 krajcarjev od ure, in pobrali so šila in kopita ter šli.

— Tako naš dopisnik. Objavili smo to vsled značilnih dejanj v obeh slučajih. Čitatelje pa prosimo naj razmišljajo v obeh slučajih nekoliko ter si naredě svojo sodbo.

Za tiskovni sklad.

I. B. v Lj. 20 vin. (Vse za slobodo in napredek). — D. M. v Lj. 40 vin. (Ne nazaj in navzdol, temveč naprej in navzgor). — Skupaj 60 vin. Hvala!

Listnica uredništva.

Nekim dopisnikom: Verujte, da je za liberalne neumnosti škoda prostora v našem „Naprej!“ Naša naloga je: poučevati ter vzgojevati. Pozdrav!

V par dneh izide knjiga:

„Iz nižin življenja“.

Meseca oktobra pa:

Žepni koledar za slovenske delavce.